

“Ne içindeyiz zamanın ne de büsbütün dışında”

‘Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler’ adlı öykü kitabıyla gündeme gelen yazar Murat Gülsoy ile söyleşi.

Şebnem Atılğan

NTV-MSNBC

4 Aralık— İkinci kitabı ‘Bu Kitabı Çalın’ ile 2001 Sait Faik Öykü Ödülü’nü kazanan Gülsoy yeni öykülerinde, kahramanı olan yazara ‘kelimelerin işaret ettiği bir başka alem’in kapılarını aralıyor. İnceden inceye kendini belli eden bir ironi, zekice kurgulanmış bir olay örgüsü ve gündelik yaşamın içine gizemi ustalıkla sokan bir anlatımla usta bir anlatıcı olduğunu kanıtlıyor.

Murat Gülsoy ‘Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler’ adını verdiği öykü kitabı ile bir kez daha okurla buluşuyor. Yazar, ikinci kitabı ‘Bu Kitabı Çalın’ ile 2001 Sait Faik Öykü Ödülü’nü kazanmıştı. Gülsoy yeni öykülerinde, kahramanı olan yazara ‘kelimelerin işaret ettiği bir başka alem’in kapılarını aralıyor.

Yazdığı hikayelerin arkasında yaşamını sürdürmeye çalışan bir yazar... ve o yazarın öykülerinde yarattığı bir kahraman: Gazeteci Cem.

Yazarın ustalıkla kurgusu içinde anlatılan her şey hayatın anlamını çözmeye çalışan bir yazarın, kendi yarattığı kahramanı ile yeni bir hayat arayışının -yeni öyküler arayışının- metinleridir. Yazar Murat Gülsoy, ‘yazma’ yolculuğunun, içerdeki görüntüleri aktarır okura. Sondan başlatılan öyküler -okur ve yazar için- birer pазl oyunu gibidir. Murat Gülsoy, bu oyunu, kahramanın kahramanı olan Cem’e oynamaktan da çekinmez.

Kitabın ilk bölümünde yazılan kimi metinler, yazarın kahramanının kalem aldığı birer öyküdür. Gerçekten vardılar. Kimi metinler ise yazarın yalnızlığı ile gerçek hayatın kırılma anları arasında yaşadıklarıdır. Ve elbette birtakım edebi izler taşırlar; yazın macerasına yakından tanık olduğumuz yazar ve yazarın kahramanı Cem’in usta edebiyatçılara öykünmemesi de mümkün değildir: Kafka, Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Sait Faik, Ömer Seyfettin, Sevgi Soysal, Ferit Edgü, Tomris Uyar.

Öyküler ile gerçeklikler arasındaki ayrımı fark etmeyi ise okura bırakır yazar Murat Gülsoy.

Tüm bu öyküler içinde keyifli olan tek kişi vardır: Okur. Ne yazarın kahramanı, ne de kahramanının kahramanı olan Cem, sancılarını yaşadığı yeni öykülerini kaleme almadan rahat edemeyecektir. Belki de kendisi de yazar olduğunu için, yazar Murat Gülsoy, kahramanına yol göstermeye karar verir ve kahramanını önce yaşlı doktor Vedat Bey’le, ardından da Tanpınar’ın mezarı ile karşılaştırır. Sonra kahramanına şöyle düşündürür : “(...) Daha önceleri hep yanlış yolda yürüdüğümü, edebiyatı sentetik bir şey sanma gafletinde bulunduğumu, kurgunun içinde kaybolduğumu, Sakal-ı Şerif hikayesinin çıkmaza girmesinin nedeninin de bu olduğunu içim burkularak, aslında pili çoktan bitmiş teybime kaydetmeye çalıştım. Oysa yapmam gereken hayatımın gizli simetrisini çözmeye çalışmaktı. Yazdıklarım ve yaşadıklarım arasındaki mesafeyi aşabileceğim bir yere çekmeliydim benliğimi. (...) Ancak her şeyi olduğu gibi yazarsam, bir yazıcı gibi davranırsam hayatımı ve bir türlü

yakalayamadığım anlamı kavrayabileceğimi hissediyordum. Edebiyat benim uydurduğum bir şey değildi. Orada bir yerde vardı ve birbirinden farklı görünen ama özünde aynı olan bir hikayeyi anlatan kitaplarda kendini sürdürüp duruyordu. Bedenim, nasıl ki hücrelerimdeki genlerin geleceğe taşınmasında aracılık ediyorsa, kalemim de büyük bir hikayenin sürekliliğine hizmet ediyordu. Hem bu anda, hem de bu anın dışında var olan o büyük hikaye...”

İnceden inceye kendini belli eden bir ironi, zekice kurgulanmış bir olay örgüsü ve gündelik yaşamın içine gizemi ustalıklarla sokan bir anlatım. Murat Gülsoy, yeni kitabında usta bir anlatıcı olduğunu kanıtlıyor.

SÖYLEŞİ

'Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler'in kahramanı bir yazardır. İlk bölümde bu yazarın kaleme aldığı öyküleri, ikinci bölümde ise bu öyküleri nasıl yazdığını-yazma sürecini- okuruz. Yazarımız bir kitap projesi üzerine düşünmekte ancak uzun süredir tek bir satır bile yazmamaktadır. Bir öykü kitabı olmasına karşın, iki bölüm birleştiğinde roman gibi de okunan bir kitap 'Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler'. Bu yönüyle de diğer öykü kitapların arasında farklı bir yerde duruyor.

'Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler' kurgusunun farklılığı ile daha önceki kitaplarımdan başka bir yerde duruyor. Onu farklı bir yere koyan sadece içeriği değil, benim kitabı yazma sürecim. Önceki kitaplarımda farklı zamanlarda ve farklı hislerle yazdığım öyküleri bir araya getirmiştım. Bu Kitabı Çalın'ın da kendine özgü bir kitap bütünlüğü vardı, özellikle ilk ve son öyküsünde kitabın kendisine iki ayrı açıdan gönderme yapıyordu. Farklı alımlama biçimlerine anırtıma yapıyordu. Oysa, Alemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikayeler'de kitabın bütünü düşünerek yazdım öyküleri ve ana hikayeyi. Bu anlamda yazma süreci bir romanın yazma sürecini andırıyordu. Diğer Hikayeler bölümündeki öyküler kitabın parçalarını oluşturdu. Kitabın tamamı ise Alemlerin Sürekliliği bölümünde kendini belli ediyor. Kitabın ana kahramanı, Alemlerin Sürekliliği'nin anlatıcı-yazarı. Uzunca bir süredir yazma sıkıntısı çeken yazarımız ölüm döşeğindeki yaşlı akrabasını ziyaret etmeye başlar ve onunla geliştirdiği dostluktan etkilenir. Yazarın aklında çoktandır yazmak istediği fakat artık beceremeyeceğini düşündüğü için bir tarafa bıraktığı bir kitap projesi vardır: Topkapı Sarayı'ndaki kutsal emanetler bölümünün soyulmasını ve çalınan Sakal-ı Şerif (Hz Muhammed'in sakalı) dolayımında genetik kopyalamayı konu alan bir kitaptır bu. Çeşitli nedenlerden dolayı bu kitabı yazamaz. Bu dönemde dostluk etmeye başladığı ölüm döşeğindeki Vedat Enişte hem iyi bir edebiyat okurudur hem de zamanının ünlü kalp uzmanı doktorlarından biridir. Onunla yaptığı görüşmeler (ve tabii kendi gündelik yaşamında karşılaştığı kimi olaylar) kahramanımız yazara yeni hikayeler yazdırır. Kitabın ilk bölümünde okurun tüm bu yazma sürecinden habersiz olarak okuduğu hikayelerdir bunlar. Bazılarının kahramanları yine yazarlardır...

Yazarımız daha ilk öyküsünde (Kasiyer) karşımıza bir yazar kahraman çıkarttır. Üstelik anlatılanlar da yine yazma sürecidir. Başka bir yazma süreci... Öykülerde karşımıza çıkan yazar kahramanlar yazdıkları ile birtakım irdelemelerde bulunurlar: Edebiyat etiği, Türk edebiyatı ile hesaplaşma...

İlk öykünün (Kasiyer) anlatıcısı yine bir yazardır. Edebiyat etiğini tartışmak üzere kaleme almıştır Kasiyer'i. Gerçek bir aşk hikayesi yazmak için büyük bir kitapçıda kasiyer olarak çalışan bir kızla ilişki kuran bir yazarı eleştirirken edebiyatın gerçek yaşamla ilişkisini sorgulayan ve bunu farklı bir üslup içinde yapan yazar kuşkusuz kitabın asıl kahramanı, anlatıcısı olan yazar değildir. Bu ilk hikayede yazar kahramanlar kendiliğinden çoğalırlar. İkinci (Hüt Hüt Kuşu) ve beşinci (Vazgeç) hikayelerin kahramanları da yazarlardır. Farklı kuşaklardan yazarlardır bunlar. Belki de aynı yazarın hayatının farklı dönemlerinde geçmektedir hikayeler, bunu

bilmiyoruz. Hüt Hüt Kuşu'nun kahramanı olan yazar komşusunun oğlunun edebiyat ödevine yardım ederken Türk edebiyatı ile öznel bir hesaplaşmaya girer. Vazgeç'te ise, karısını aldattığı için her şeyini kaybetmiş eski bir yazarın hayatı ile hesaplaşmasını Kafka'nın kısa bir öyküsünü yeniden (defalarca) yazarak yaptığına tanık oluruz. Gazeteci Cem ise (S.O.S. adlı öykü) Alemlerin Sürekliliği bölümünün asıl yazarının Sakal-ı Şerif projesi için yaratmış olduğu fakat o kitabı yazamadığı süre içerisinde başka hikayelerin kahramanı olarak kendi kaderini belirlemiş bir karakter.

Bu öyküler oyun gibi. Öyküler birbirine bağlandıkça kurmaca çoğalıyor. Öyküler gerçek yaşama da uzak değiller. Yazar öykülerinin dünyasını yaratırken, bir yandan da gerçek yaşamına devam eder. Acaba 'kurgu' ve 'oyun' (bu öykülerde) arasında bağlantı mı var?

Kurmacanın kendisi başlı başına bir oyundur. Kurallarını yazarın tanımladığı zihinsel bir oyun. Okuyucu olarak bizler elimize bir kitabı aldığımızda böyle bir oyun oynayacağımızı biliriz. En doğal, en içten, en saf görünen edebiyat yapıtları bile bir mimariye, kendine özgü bir kurguya sahiptir. Bu edebiyatın / kurmacanın doğasından kaynaklanır. Bir edebiyat metni yaşamın tamamen dışında, kendi alanında var olur. Bu alan dilin kendisidir. Dile getirilen hayat edebiyattır ancak artık yaşanan bir hayat değil anlatılan bir hayattır. Üstelik edebi yapıtların kimileri bize yaşamı, çoğunluğu da bize kendi ruhumuzu hatırlatır. İşin büyüğü yanı da budur. Kurmaca bir yapıtın içinde kendimizi bulmamız. Dilin içinde ruhumuzu bulmamız.

İlk bölümle yetinebilirdin. Hepsi de tek başına birer öykü. Neden ikinci bölümü ekledin?

Kitap benim için bir bütündü. Örneğin Tanpınar'ın bir hikayesini devam ettirmeye çalışırken (Geçmiş Zaman Elbiseleri) yapmaya çalıştığım yine edebiyat aleminin (isterseniz geleneğinin diyelim) sürekliliği meselesine bakıyordum. Edebiyat bana göre bir gerçeklik araştırması alanı. Nasıl ki bilim maddenin doğası üzerine çalışır, edebiyat da dil ile kurduğumuz gerçekliği irdeler. Öyküler yazan birinin neden yazdığı sorusuna bir cevaptır bu kitabın kurgusu. Yazan kişinin kafasından geçenler, kendi gündelik yaşamının, yaşam görüşünün yazdıklarına nasıl yansıdığına bir araştırmasıdır yapmaya çalıştığım. O nedenle de okurla tüm bu süreçleri paylaştım. İçinden yazdığım edebi çizginin paylaşmamak gibi bir seçeneği de yok zaten. Ayrıca her metin kendi okurunu biçimlendirir. Metnin okuyucuya nasıl hitabettiği önemlidir. 'Sevgili Okuyucu' diye açıkça sesleneni de vardır, onu yok saydığı izlenimi veren anlatım biçimleri de... Ancak hepsinde -kimi zaman yazarının bile farkında olmadığı- bir sesleniş vardır. Bu sesleniş metnin okurunu nasıl çağırıldığıdır. Her metin okuyanı kendi dünyasına bu şekilde davet eder ve içine alır. Benim yakalamaya çalıştığım ve yakaladığımı sandığım an elimden kaçıp giden içtenliktir. İçtenlikli olmaya çalışan bir çağrıdır. İçtenlik dilin içinde, kurgunun içinde eriyip gider ve yazarı en nihayetinde yalnız bırakır. Yazmanın yalnızlığı çoğaltan yüzdür bu. Yazdıkça insanlara seslendikçe yalnızlaştığını hisseder yazan kişi. Yazmanın bir tutkuya dönüşmesi bu içtenlik / yalnızlık kısır döngüsünün kendisidir. Okuyucuya ne kadar yaklaşmaya çalışırsa yazar bu kısır döngü o derece hızlanır.

"Hüt Hüt Kuşu"na da birtakım kitaplardan yapılan alıntılar var. Alıntılar, öykünün kurgusu içinde yer alıyor. "Hüt Hüt Kuşu"nun da bir öykü olduğunu düşündüğümüzde ki ikinci bölümde yazarın bu öyküyü nasıl yazdığını da okuyoruz, alıntıların hem yazar hem de okur için 'yol gösterici' özelliği var gibi...

O alıntılar, onların üzerine kahramanın ürettiği düşünceler, o düşünme zamanı, o gece... hepsi kurgunun parçaları doğal olarak. O öykünün yazılmasının ardında

bellek ve edebiyat arasındaki bağı irdelenmesi de var. Okuyoruz, bir çok kitabı, romanı, öyküyü okuyoruz ve sonra da hızla unutuyoruz. Unutmak insan belleğinin bir özelliği. Daha önce okuduğumuz kitaplardan oluşan bir kitaplığın önünde zaman geçtikçe başka birine dönüşürüz. Hem okuduklarımız bizi etkiler ve dönüştürür; hem de dönüşmüş olan belleğimiz nelerden etkilendiğini unutarak yaşamına devam eder. Benliğimiz, unuttuklarımızın toplamı gibidir. Hüt Hüt Kuşu'nun bana düşündürdüğü bir başka mesele de son dönem moda olan postmodern yazma biçiminin samimiyetsizliği. Alıntılar, göndermeler, epigraflar, anıştırmalar, parodiler bu yazma biçiminin göstergeleri olarak algılanıyor. Oysa bunların hepsi Cervantes'den beri edebiyatta var olan anlatım biçimleri. Teknik meselelerin edebiyatın önüne geçmesinden hoşlanmıyorum. Yazarın, bu teknikleri sergilemek için metin üretmesini çığ bir davranış olarak görüyorum. Bir yazarın üstü örtülü de olsa, "Bakın benim ne marifetlerim var, ne kadar zeki ve yetenekliyim" demesinin edebiyat pratiği ile özellikle de yaratıcı yazarlıkla bağdaşmadığını düşünüyorum. Yazarlık (yazılı metin üretmek) bir meslek olabilir, oysa yaratıcı yazarlık bir süreçtir. Kişinin her aşamasında piştiği, olgunlaştığı, kendine ve hayata dair bir şeyler keşfettiği bir süreç. Bir entelektüel-ruhsal yolculuktur yaratıcı yazarlık. Bu anlamda Hüt Hüt Kuşu postmodern anlatım biçimleri ile naif bir hesaplaşmadır.

Bazı öykülerin sonunda edebiyatın yüceleştirildiğini okuyoruz. "(...) Hiç tanımadığım o genç kadın ile bambaşka hayatlar yaşarken aynı metinleri okuyup zevk aldığımı fark edip bir kez daha edebiyatın ne muhteşem bir büyü olduğunu anlıyorum"... Ne dersin?

Evet, öykünün kahramanı alıntılarının yapıldığı yapıtları ararken, metinlerin ve kendi hayatının içinde yaptığı yolculuk sırasında heyecanlanır, edebiyatı neden sevdiğini anlar. O metinleri okuyup sevmiş olan hiç tanımadığı biri ile edebiyat üzerinden çok özel bir dünyayı, bir yaşantıyı paylaştığını keşfeder. Edebiyatın kalbinde duran şey her ne ise ona dokunmuş gibidirler. Kitap okuyan birini gördüğüm zaman hissettiğim duygudur bu. Bir kitabın sayfaları arasında yolculuk eden insan yanına sadece ruhunu alabilir, belki o yüzden masumlaşır okuyan insan.

Öyküler arasında diğerleri ile bağlantı kuramadığım bir tek "Bunak" oldu. Tek başına çok iyi bir öykü. Ama ne yazarın hayatı ne de Cem'in yaşadıkları ile bağlantı kuramadım. "Bunak"ta benim görmediğim ne var?

Alemlerin Sürekliliği'nin anlatıcı yazarı Vedat Enişte'yi ziyaretleri sırasında Diğer Hikayeleri yazmaktadır. Vedat Enişte edebiyata meraklı bir doktordur. Genç bir tıp öğrencisiyken Sherlock Holmes'u okuyup etkilendiğini, Holmes'un ayrıntılardan yola çıkarak vakayı çözümlemesine hayran kaldığını anlatır. Bunları dinleyen yazarımız Bunak adlı öyküde bir psikiyatrin vakayı nasıl çözümlediğini anlatmayı dener. Daha sonra Vedat Enişte'ye bu öyküyü okuduğunda nasıl bir tepkide bulunacağını merak etmektedir. Bunak adlı öyküdeki bir başka izlek de baba-oğul ilişkisidir. Vedat Enişte'nin sohbetleri sırasında yazarın babasını küçümsediğini düşündürtmesi de Bunak'daki bu izleğe hizmet eder. Tabii baba-oğul izleğinin bir de kitabın bütünü oluşturur süreklilik meselesine göndermesi vardır ki bu en çok S.O.S. adlı öyküde belirginleşir.

Kitaptaki öyküler arasında birden çok bağlantı, akıp giden birden çok izlek bulmak mümkün. Belki de bunları yazan kişinin dile getirmesi çok da doğru değil ama sorularınız beni bunları açıklamaya itti. Açıkladıkça kitabın devam ettiği hissine kapıldığımı söylemeliyim.

Tanpınar'ın dizeleri ve şu satırlar: "Ancak her şeyi olduğu gibi

yazarsam, bir yazıcı gibi davranırsam hayatımı ve bir türlü yakalayamadığım anlamı kavrayabileceğimi hissediyorum. Edebiyat benim uydurduğum bir şey değildi. Orada bir yerde vardı ve birbirinden farklı görünen ama özünde aynı olan bir hikayeyi anlatan kitaplarda kendini sürdürüp duruyordu. Bedenim, nasıl ki hücrelerimdeki genlerin geleceğe taşınmasında aracılık ediyorsa, kalemim de büyük bir hikayenin sürekliliğine hizmet ediyordu. Hem bu anda, hem de bu anın dışında var olan o büyük hikaye..."

Bu satırlar bana iki şeyi düşündürttü "zaman" (bu öykülerde devamlılık olarak) ve "kurgu"... Bir yazar olarak "zaman" sana ne ifade ediyor?

Zaman, ölüm ve süreklilik arzusunu akla getiriyor. Zaman, tüm güvendiğimiz ve sevdiğimiz şeyleri birer birer elimizden alır. Yakınlarımızı, ailemizi, dostlarımızı, bedenimizi ve en kötüsü de belleğimizi... Bizlerden geriye kalanlar hikayelerdir. Tanpınar'ın çok sevilen dizeleri (ne içindeyim zamanın / ne de büsbütün dışında) neyi anlatır? Bir kendinden geçiş anını mı? Bir tür ölümsüzlüğü mü? Tanpınar'ın mezartaşına da yazılmış olan bu dizelerin bana göre çok somut bir anlamı vardır. Tanpınar bir insan olarak çoktan yok olup gitmiştir. Onu yaşayan, nefes alan, yazan, düşünen bir insan yapan dokuları, hücreleri çoktan parçalara ayrılmıştır. Fakat onun yazmış olduğu bir metni okurken Tanpınar yeniden var olur. Zihnimizde bizi çağıran sesini duyarız. Artık yaşadığımız zamanın içinde değildir kuşkusuz ama zihnimizde sesi yankılandığına göre büsbütün zamanın dışında da sayılmaz. Diğer tüm yazarlar gibi. Bir öykü ya da bir kitap yayımlandıktan sonra hızla yazarından uzaklaşmaya başlar. Yazarın zihninin, iç dünyasının bir parçası olmaktan çıkarak başka bir alemin içinde yerini alır. Bunu çok yazardan duymuşsunuzdur. His aynıdır. Yazılan her şeyin ait olduğu o alem, insanlığın toplu olarak kurduğu bir hayal alemidir, edebiyatın kendisidir, bizlerden geriye kalan, zamana karşı direnen biricik yaşamımızdır.